

# První zimování labutě malé (*Cygnus columbianus*) ve východních Čechách

*First wintering of Tundra Swan (Cygnus columbianus)  
in the Eastern Bohemia region*

Lukáš KADAVA

Dětochova 45, 281 29 Žiželice; e-mail: louka.s@seznam.cz

## ÚVOD

Labuť malá (*Cygnus columbianus*) vytváří dva základní poddruhy: *Cygnus c. columbianus* hnízdící v Severní Americe a *Cygnus c. bewickii* hnízdící v Eurasii. Oba poddruhy jsou odlišitelné na základě rozsahu žluté barvy na zobáku; někteří autoři upozorňují na existenci přechodných typů. V nedávné době došlo k rozšíření areálu obou poddruhů, které nyní hnízdí sympatricky v severovýchodní Sibiři (SANGSTER *et al.* 2003). Labuť malá *Cygnus c. bewickii* hnízdí v tundře Ruska od poloostrova Kanin až po Čukotku a zimuje v mírných oblastech pobřeží Tichého a Atlantského oceánu. Vzhledem ke krátké hnízdní periodě na severu tráví labuť malá polovinu roku migrací (NOLET 2006). Na základě satelitního sledování je známo, že západní populace labutí směřuje od Severního ledového oceánu v severozápadní oblasti Ruska přes Skandinávský poloostrov do Velké Británie a západní Evropy (CHEN *et al.* 2016). Během migrace na zimoviště se část ptáků pravidelně zastavuje na území Polska (WYLEGALA *et al.* 2019). Izolovaná zimoviště se nacházejí i v oblasti Středomoří (BIRDLIFE INT. 2021).

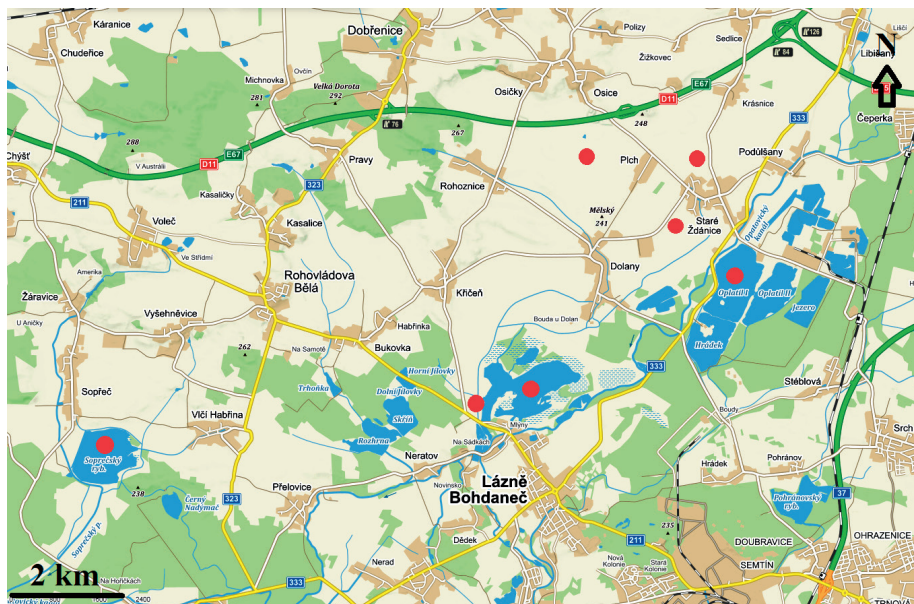
V novém miléniu byly zjištěny změny v distribuci zimovišť; vyšší podíl zimujících labutí nyní zůstává ve východnějších zemích (zejména v Německu) na úkor tradičních zimovišť např. ve Velké Británii a Irsku (BEEKEMAN *et al.* 2019).

Rovněž v České republice dochází po roce 2000 k nárůstu pozorování zimních výskytů labutí malých (VAVŘÍK & ŠÍREK 2020). V regionu východních Čech se jedná doposud o výjimečného migranta. Cílem tohoto příspěvku je shrnout dostupné faunistické záznamy o prvním zimování labutě malé ve východních Čechách. Pokud není uvedeno jinak, tak jsou zdrojem dat údaje z faunistické databáze České společnosti ornitologické (ČSO 2021).

## VÝSLEDKY A DISKUSE

V zimním období 2020/2021 zimovaly tři exempláře labutě malé v okolí Lázní Bohdaneč na Pardubicku. Jedná se především o rovinatou až mírně zvlněnou kulturní krajinu s převahou zemědělsky obhospodařované půdy s četnými rybníky (nadmořská výška cca 220–240 m). Další vodní plochy představují zatopené pískovny, ornitologicky nejatraktivnějšími lokalitami jsou NPR Bohdanečský rybník a rybník Matka, pískovny Čeperka a Oplatil. V menší míře jsou v oblasti zastoupeny lesy a zastavěné plochy. Labuť malá byly poprvé pozorovány J. Krejčíkem 14. 11. 2020 na, v té době vypuštěném, Sopřečském rybníku (kv. 5959), odkud se přesunuly cca 5 km východně k NPR Bohdanečský

rybník (kv. 5960). Zde byly prvně pozorovány 17. 11. (A. Kouba). V průběhu prosince byly opakovaně pozorovány v zemědělské krajině v okolí obcí Staré Žďánice a Plich (kv. 5860, viz obr. 1). Ptáci nocovali patrně na pískovně Oplatil (cca 90 ha) u Starých Žďanic, odkud byli zjištěni na přeletech na potravní stanoviště ve vzdálenosti 1–5 km od předpokládaného nocoviště. V okolí obce Plich se nejčastěji zdržovali v pokoseném kukuřičném poli. V polovině prosince však byla kukuřičná strniště zorána a ptáci se ve dnech 20.–25. 12. přesunuli do řepkového pole asi 150 m západně od hranice NPR Bohdanečský rybník (lok. Pod Smíchovem). Od 26. 12. byly labuť pravidelně pozorovány v řepkovém poli jižně od Starých Žďanic (lok. Lomenický), kde setrvaly po celé další zimní období. Jen sporadicky byly 16. 1. 2021 zjištěny v poli severně od Starých Žďanic (A. Kouba), nebo 20. 2. v louce u Starých Žďanic (L. Hamáček). Zimující labuť bez úhony přečkaly i vydatnou cca 15 cm sněhovou nadílku v první polovině ledna 2021. Ve většině případů byly labuť malé pozorovány ve společnosti desítek labutí velkých (*Cygnus olor*), s maximálním počtem 144 ex. zaznamenaným 20. 2. 2021 (L. Hamáček). Výjimečně byla s labuťmi malými pozorována 25. 3. 2021 také jedna labuť zpěvná (*Cygnus cygnus*). Naposledy byly labuť malé pozorovány v poli u Starých Žďanic 25. 3. 2021 (R. Javorský). Přestože výskyt labutí byl podrobně sledován řadou pozorovatelů, skutečné datum opuštění lokality může být zatíženo nepřesností plynoucí z omezení pohybu osob, které vyhlásila vláda České republiky na období od 22. 3. do



**Obr. 1:** Oblast zimoviště labutí malých (*Cygnus columbianus*) v zemědělské krajině Bohdanečska v období 17. 11. 2020 – 25. 3. 2021. Červené body označují známá místa výskytu labutí v průběhu zimování. Zdroj mapového podkladu: ©MAPY.CZ.

**Fig. 1:** Overwintering area of Tundra Swans (*Cygnus columbianus*) in farmland near Bohdanečský pond in winter 2020–2021, known foraging and roosting places marked by red spots. Map source: ©MAPY.CZ.



**Obr. 2:** Labuť malá v poli u NPR Bohdanečský ryb., 25. 12. 2020. Foto: L. Kadava.

*Fig. 2:* Tundra Swans in rape field near Bohdanečský pond nature reserve, 25<sup>th</sup> December 2020. Photo by L. Kadava.

11. 4. 2021 v souvislosti s probíhající epidemií koronaviru SARS-CoV-2 (ANONYMUS 2021). Lokalita tak byla v těchto dnech navštěvována pravděpodobně pouze sporadicky. Celkem labuť malá strávila na Bohdanečsku minimálně 129 dní. Jedná se tak o nejdelší pobyt na území České republiky.

Labuť malá je doposud na území regionu východních Čech velmi vzácným migrantem. Poprvé byla zjištěna v roce 1953 u Bohuslavic nad Úpou (FK ČSO 2021). Další pozorování pochází z roku 1983, kdy bylo 27. 3. pozorováno 15 ex. na vodní nádrži (VN) Rozkoš (V. Koza *in* ŽDÁREK 1987). V novém miléniu byla zjištěna opět na VN Rozkoš, kde byly 28. 11. 2018 pozorovány 4 ex. (VANĚK 2019).

Přestože v České republice byly již nepravidelně zjištěny trvalejší pobyty (maximálně v řádu týdnů), o skutečném zimování mluvit nelze, tyto pobyty byly spíše náhodné, ovlivněné aktuálním počasím (viz např. VAVŘÍK 2002). První zimování labutě malé bylo zjištěno na Turoveckém rybníku na Tachovsku, kde byl 1 ex. pravidelně zjišťován ve dnech 2. 1. – 9. 4. 2015 (J. Fišer *in* VAVŘÍK 2016). Zimování na Bohdanečsku je tak druhým zjištěným zimováním druhu v České republice.

Jakkoli lze doposud labuť malou považovat za nepravidelného a vzácného migranta, po roce 2000 u nás výrazně přibývá pozorování labutí malých včetně zimování (FK ČSO 2021). Vliv na tuto skutečnost může mít i významná tahová zastávka v oblasti Dolina Baryczy v Polsku, která se nachází necelých 150 km severovýchodně od VN Rozkoš. Zvyšování počtu zimujících labutí malých je v Polsku zjišťováno od 70. let 20. století (WYLEGALA *et al.* 2019). Zvýšení počtu pozorování na našem území může také souviset s růstem počtu ptáků zimujících na jižní Ukrajině a v deltě řeky Evros v Řecku

(VAVŘÍK & ŠÍREK 2020). Výše popsané zimování labutě malé tak může být dalším dokladem posunu tradičních zimovišť druhu směrem k východu. Jedním z možných vysvětlení mohou být mírnější zimní klimatické podmínky, které mohou měnit migrační chování ptáků (ADAM *et al.* 2016, PAVÓN-JORDÁN *et al.* 2018). Je tak možné, že do budoucna bude záznamů zimování labutí malých v České republice dále přibývat.

## Přehled pozorování labutě malé na Bohdanečsku v zimní sezóně 2020/2021

14. 11. 2020, Sopřeč, Sopřečský ryb. (5959), 3 ex., *J. Krejčík\**  
 17. 11. 2020, Lázně Bohdaneč, NPR Bohdanečský ryb. (5860), 3 ex., *A. Kouba\**  
 3. 12. 2020, Plch, pole u obce (5860), 3 ex., *A. Zvára, A. Holub, M. Bártl\**  
 4. 12. 2020, Staré Žďánice, písniční Oplatil (5860), 3 ex., *M. Peitner\**  
 5. 12. 2020, Staré Žďánice, písniční Oplatil (5860), 3 ex., *L. Urbánek, J. Výskočil, T. Grim\**  
 9. 12. 2020, Plch, kukuřičné pole u obce (5860), 3 ex., *M. Podhrázký, P. Brandl\**  
 11. 12. 2020, Plch, kukuřičné pole u obce (5860), 3 ex., *Z. Souček\**  
 12. 12. 2020, Plch, kukuřičné pole u obce (5860), 3 ex., *G. Kašpar\**  
 13. 12. 2020, Plch, kukuřičné pole u obce (5860), 3 ex., *M. Peitner\**  
 14. 12. 2020, Staré Žďánice, písniční Oplatil (5860), 3 ex., *H. Koziol\**  
 15. 12. 2020, Plch, kukuřičné pole u obce (5860), 3 ex., *M. Peitner\**  
 19. 12. 2020, Plch, kukuřičné pole u obce (5860), 3 ex., *T. Grim, V. Švestková, J. Švestka\**  
 20. 12. 2020, Lázně Bohdaneč, řepkové pole (5860), 3 ex., *J. Mach, J. Hajzler\**  
 25. 12. 2020, Lázně Bohdaneč, řepkové pole (5860), 3 ex., *L. Kadava (obr. 2)\**  
 26. 12. 2020, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *Š. Vidner\**  
 31. 12. 2020, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *T. Turecki, R. Kovář\**  
 1. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *R. Šícha, A. Šícha, L. Hamáček, M. Peitner\**  
 2. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *Z. Souček, V. Ježek, D. Ježková, M. Peitner, P. Palčej, H. Koziol\**  
 3. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *D. Benák, Z. Abrahánek, J. Nacházel, M. Nacházelová\**  
 7. 1. 2021, Staré Žďánice, písniční Oplatil (5860), 3 ex., *A. Zvára, A. Holub\**  
 8. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *L. Kadava\**  
 9. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *L. Brezniak\**  
 10. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *M. Bacílek, M. Janoušek, F. Jetmar, M. Balášová, V. Železný, R. Zapletal, J. Nacházel, M. Nacházelová\**  
 11. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *J. Malina, M. Krátká\**  
 16. 1. 2021, Staré Žďánice, pole severně u obce (5860), 2 ex., *A. Kouba, V. Kouba\**  
 17. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 2 ex., *M. Smrček, L. Smrčková\**  
 20. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *J. Hajzler, L. Urbánek, J. Výskočil\**  
 21. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *K. Bulíček, D. Heyrovský, J. Mlíkovský, P. Stýblo\**  
 24. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *M. Bacílek, J. Zouzalík\**  
 27. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *A. Zvára\**

29. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *J. Mach, J. Hajzler\**  
 30. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *A. Funk\**  
 31. 1. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *L. Kadava, V. Švestková, J. Švestka\**  
 2. 2. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *Š. Vidner\**  
 4. 2. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *J. Cepák, V. Zavadil\**  
 6. 2. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *A. Kouba\**  
 18. 2. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *A. Kouba\**  
 20. 2. 2021, Staré Žďánice, louka (5860), 3 ex., *L. Hamáček\**  
 21. 2. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *Z. Souček\**  
 22. 2. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *L. C. Helmbold, K. Rohová\**  
 27. 2. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *L. Kadava, G. Kašpar\**  
 13. 3. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *M. Peitner\**  
 21. 3. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *A. Kouba, V. Kouba\**  
 22. 3. 2021, Staré Žďánice, písničník Oplatil (5860), 3 ex., *M. Peitner\**  
 25. 3. 2021, Staré Žďánice, řepkové pole (5860), 3 ex., *R. Javorský\**

*Pozn.: Pozorování pocházející z faunistické databáze České společnosti ornitologické (ČSO 2021) jsou označena jednou hvězdičkou.*

## SOUHRN

Ve dnech 14. 11. 2020 – 25. 3. 2021 zimovaly tři exempláře labutě malé v okolí obcí Lázní Bohdaneč a Staré Žďánice na Pardubicku. Labutě se zdržovaly především v rovinaté, až mírně zvlněné zemědělské krajině (nadmořská výška cca 220–240 m) a nocovaly pravděpodobně na písničníku Oplatil u Starých Žďanic (obr. 1). Potravním stanovištěm bylo posečené kukuřičné pole, dále pole s řepkou (obr. 2) ve vzdálenosti 1–5 km od předpokládaného nocoviště. Jde o první případ zjištěného zimování ve východních Čechách a druhý v České republice. Zároveň jde o nejdelší setrvání druhu u nás, minimálně 129 dní. Diskutován je možný posun zimního areálu druhu od Atlantského oceánu do východní a střední Evropy.

## SUMMARY

*In this article I summarize records of first long term winter occurrence of three Tundra Swans (*Cygnus columbianus*) in the Eastern Bohemia region. Tundra Swans overwintered near Bohdanečský pond, district of Pardubice (Fig. 1, grid. nos 5859, 5860, altitude 235–250 m a. s. l., coordinates 50°7'19.8" N, 15°42'27.4" E) in cold season 2020/2021. They stayed here for at least 129 days from 14<sup>th</sup> November 2020 to 25<sup>th</sup> March 2021. Swans foraged mainly on rape fields (Fig. 2) near Plch and Staré Žďánice villages, roosting took place probably on the surface of Oplatil sandpit.*

## PODĚKOVÁNÍ

Autor děkuje všem pozorovatelům, kteří své údaje vkládají do databáze Birds.cz a umožňují tak sumarizaci neobvyklých faunistických událostí.

## LITERATURA

- ADAM M., MUSIL P. & MUSILOVÁ Z. 2016: Změny početnosti zimujících vodních ptáků v ČR (1966–2015). *Aythya* 6: 27–39.
- ANONYMUS 2021: *Narižení omezení pohybu*. Dostupné na <https://covid.gov.cz/opatreni/pohyb-venku/narizeni-omezeni-pohybu>. Naposledy navštíveno 9. 6. 2021.
- BEEKMAN J., KOFFIJBERG K., WAHL J., KOWALLIK CH., HALL C., DEVOS K., CLAUSEN P., HORNMAN M., LAUBEK B., LIUGJOE L., WIELOCH M., BOLAND H., ŠVAŽAS S., NILSSON L., STIPNIECE A., KELLER V., GAUDARD C., DEGEN A., SHIMMINGS P., LARSEN B. H., PORTOLOU D., LANGENDOEN T., WOOD K. A., & REES E. C. 2019: Long-term population trends and shifts in distribution of Bewick's Swans *Cygnus columbianus bewickii* wintering in northwest Europe. *Wildfowl* 5: 73–102.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL 2021: *Species factsheet*: *Cygnus columbianus*. Dostupné na <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/tundra-swan-cygnus-columbianus>. Naposledy navštíveno 9. 6. 2021.
- ČSO 2021: *Birds.cz – pozorování ptáků*. Dostupné na <https://www.birds.cz/avif/>. Naposledy navštíveno 11. 6. 2021.
- CHEN W., DOKO T., FUJITA G., HIOJIKATA N., TOKLITA K., UCHIDA K., KONISHI K., HIRAO-KA E. & HIGUH H. 2016: Migration of Tundra Swans (*Cygnus columbianus*) Wintering in Japan Using Satellite Tracking: Identification of the Eastern Palearctic Flyway. *Zoological Science* 33: 63–72.
- FK ČSO 2021: *Faunistická komise ČSO*. Dostupné na <http://fkcs0.cz/fk/>. Naposledy navštíveno 10. 6. 2021.
- NOLET B. A. 2006: Speed of spring migration of Tundra Swans *Cygnus columbianus* in accordance with income or capital breeding strategy? *Ardea* 94/3: 579–571.
- PAVÓN-JORDÁN D., CLAUSEN P., DAGYS M., DEVOS K., ENCARNACAO V., FOX A. D., FROST T., GAUDARD C., HORMAN M., KELLER V., LANGENDOEN T., LAWICKI L., LEWIS L. J., LORENTSEN S., LUIGUJOE L., MEISSNER W., MOLINA B., MUSIL P., MUSILOVÁ Z., NILSSON L., PAQUET J. Y., RIDZOŇ J., STIPNIECE A., TEUFELBAUER N., WAHL J., ZENATELLO M. & LEHIKONEN A. 2018: Habitat- and species-mediated short- and long-term distributional changes in waterbird abundance linked to variation in European winter weather. *Diversity and Distributions* 25: 225–239.
- SANGSTER G., COLLINSON J. M., HELBIG A. J., KNOX A. G., & PARKIN D. T. 2004: Taxonomic recommendations for British birds: second report. *Ibis* 146: 153–157.
- VANĚK J. 2019: Labuť malá (*Cygnus columbianus*). In: Vrána J. & Kadava L.: Ornitologická pozorování. *Panurus* 28: 101–118.
- VAVŘÍK M. 2002: Zpráva Faunistické komise ČSO za období 1999–2001. *Zprávy ČSO* 55: 3–16.
- VAVŘÍK M. & ŠÍREK J. 2020: Zpráva Faunistické komise ČSO za rok 2018. *Sylvia* 56: 73–91.
- WYLEGALA P., SIKORA A., JANISZEWSKI T., LENKIEWICZ W. & GRYGORUK G. 2019: Występowanie, stan ochrony i propozycja monitoringu łabędzia czarnodziobego *Cygnus columbianus bewickii* w Polsce. *Ornis Polonica* 60: 245–268.
- ŽĐÁREK P. 1987: Ptactvo údolní nádrže Rozkoš. *Sborník VČP ČSO* 9: 1–102.